

Съфинансирано от
Европейския съюз

БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНКСКИ КОМИТЕТ
НАЦИОНАЛНА ЗАСТЪПНИЧЕСКА СРЕЩА С ПРЕДСТАВИТЕЛИ
НА ПУБЛИЧНИТЕ ВЛАСТИ/СЪДЕБНАТА ВЛАСТ
ПРОЕКТ „РАВНИ – ЗАЕДНО“

Заедно срещу нетолерантността, речта на омразата и престъпленията от
предразсъдъци

София, Дом на Европа, ул. „Раковски“ № 124

4 юни 2024 г.,

*В срещата участват представители на Върховната прокуратура, на
Окръжни и на Районни прокуратури*

КРАСИМИР КЪНЕВ: Една голяма част от практиката на Европейския съд по правата на човека, свързана с престъпленията от омраза, е по български дела, включително ключово решение на Голямата камера. Решението „Начова и други срещу България“, което зададе стандарта в цяла Европа за това, как трябва да се разследват престъпления от предразсъдъци, е, за съжаление, срещу България. Има и дела, които са

нови, които са по нови признаци вече. Крайно време е да осмислим какво правим с българското законодателство и не само с това как го прилагаме. Това е всъщност целта на този проект, да обсъдим този въпрос с публични власти, вкл. съдебната власт.

Първата застъпническа среща бе с представители на законодателната власт и на правозащитни публични институции, днес следобед ще имаме такава среща и с представители на изпълнителната власт - с представители на МВР и на Министерството на правосъдието. На настоящата среща с представителите на прокуратурата, целта ни: да видим какво можем да направим, на първо място, със законодателството и на второ място, с начина, по който то се прилага.

На миналата застъпническа среща имахме представяне на данни на Националния статистически институт. Знаете, има немалко разпоредби, някои от тях са от доста време в Наказателния кодекс, които са свързани с типа престъпления от предразсъдъци. Според данните на НСИ общо взето няма правоприлагане, има нищожно количество актове, постановени с осъдителни присъди, не са много и наказателните обвинения. Това е едно.

Вторият компонент е свързан с речта на омраза, която има най-различни форми на социален контрол. Когато става дума за престъпления от омраза, основната форма на контрол е формалният контрол чрез прилагане на наказателното право, но при езика на омраза ситуацията е по-различна. Там има различни форми на социален контрол – и неформален, и формален – и, разбра се, в краен случай имаме и задължение за наказателно преследване.

Ето тези въпроси искаме да обсъдим днес с вас, представителите на прокуратурата, и да видим какви са препоръките ви, какви са вашите виждания.

ПЪРВИ ПАНЕЛ

Законодателни изменения и мерки за системно прилагане на действащото законодателство по проблемите на престъпленията от омраза

АНТОАНЕТА НЕНКОВА: Нашите очаквания от вас са да бъдете нашите спаринг партньори, тоест нашите помощници във формулирането на този препоръчителен списък за промени в закони и практики. Нашите експерти, участвали в проекта, ще ви представят резултатите от нашите изследвания, но ние бихме искали да чуем и вашата експертиза.

Крайният резултат от нашите публични срещи със законодателна, изпълнителна и съдебна власт, е издаването на Бяла книга с препоръки за промяна.

ВИКТОР ЛИЛОВ: Аз съм издател, член съм на Българския хелзинкски комитет, както и на Наблюдателния комитет на проекта РАВНИ-ЗАЕДНО (EQUALTOGETHER), част от който са и срещите с публичните власти. Въпросите на равнопоставеността продължават да стоят отворени пред обществото ни в много аспекти. Без равен достъп до човешки права, едно общество трудно може да твърди, че е демократично в достатъчна степен, така че да гарантира достъп до ресурси, достъп до права на всички свои членове.

Представям ви госпожа Геновева Тишева, член на Комитета на ООН за премахване на дискриминацията срещу жените, член на Наблюдателния комитет на проекта EQUALTOGETHER и Красимир Кънев, които ще ви представят своя поглед по темата „Законодателни изменения и мерки за системно прилагане на действащото законодателство по проблемите на престъпленията от омраза“.

КРАСИМИР КЪНЕВ: Ще започна с престъпленията, подбудени от предразсъдъци. Говорим за умишлени деяния, които са извършени със

специфичен мотив, свързан с предразсъдък спрямо определени защитени признаци на жертвата.

Три позитивни задължения е установил Европейският съд по правата на човека, когато се занимава с престъпленията, мотивирани от предразсъдъци. Първото е, че трябва да има едно по-енергично и безпристрастно разследване в такива случаи, но такова задължение има по принцип и когато става дума за обикновено убийство. Пак имаме задължение за енергично и безпристрастно разследване, но когато престъплението е свързано с предразсъдък, когато е с омраза – следва да е още по-енергично и по-безпристрастно.

Второто, най-важното задължение е демаскиране на дискриминационния, на предразсъдъчния мотив. Споменах за това дело „Начова и други срещу България“ - то е на етническа основа, „Виробян и други срещу Армения“ - на политическа принадлежност, „Стоянова срещу България“, е на основа на сексуална ориентация.

И третото задължение е задължението за превенция, особено в случаите на домашно насилие. Това е по делата „Опуз срещу Турция“, „Галп срещу Италия“, срещу Молдова вече има дело в Европейският съд по правата на човека. Но, както казах, от тези три задължения най-важно и най-специфично е второто – демаскиране на дискриминационния мотив.

Да видим какво е българското наказателно право - с измененията в Наказателния кодекс от 2023 г., бяха разширени и съставите и самите защитени признаци. Разшириха се главно с хомофобските подбуди, но се формулираха и състави в много други престъпления.

Това създава няколко проблема. Един от тях е например липсата на разпоредби в общата част на Наказателния кодекс, налагаща приемането на предразсъдъчни подбуди като отегчаващи вината обстоятелства. Аз бях участник в работната група за новия Наказателен кодекс и бях свидетел как трудно се пробива една такава идея.

Каква е алтернативата? Алтернативата е да добавяме нови и нови признаци, защото няма причина да имаме защитен признак към убийството на ксенофобска, расистка и хомофобска основа, но да нямаме на основата на увреждане, да нямаме на основата на пол, да нямаме на основата на много други от защитените признаци, които ги има в чл. 4 от Закона за защита от дискриминация. И какво трябва да направим сега? Трябва да добавяме към тези признаци във всеки един от тези състави.

Сега ще ви покажа как например този въпрос е решен в Наказателния кодекс на Испания. Това е в общата част на испанския Наказателен кодекс. Отегчаващи вината обстоятелства са извършването на престъплението с расистки или антисемитски мотиви, или поради друг вид дискриминация, свързана с идеологията, религията или вярата на жертвата, етноса, расата или нацията, към която тя принадлежи, пол, сексуална ориентация или сексуална идентичност, заболяване и увреждане. Ето ги всичките защитени признаци в една разпоредба. Те се прилагат вече в особената част съответно към съответните видове престъпления. По този начин е формулирано правото и в много други наказателни кодекси.

С измененията на Наказателния кодекс от 2023 г. имаме също така едно неадекватно въвеждане на вече възприетите признаци. Възприеха се расата, расисткият, ксенофобският мотив, религиозният е възприет също, но те не са възприети във всички състави, примерно, в съставите за изнасилване, мотивирано от предразсъдъци изнасилване няма. А няма причина да няма.

За речта на омраза. Това е една много сложна сфера на правоприлагането, която е много проблемна в България, тъй като, както казах, при речта на омраза ние имаме различни подходи за социален контрол, неформален социален контрол, когато заклеяваме речта на омраза в неформалния кръг, имаме борба с речта на омраза чрез средствата

на гражданското и на административното право и най-сетне борба с речта на омраза със средствата на наказателното право.

По тая причина имаме едно широко определение. То е на ЕКРИ от обща политическа препоръка № 15 от 2016 г., което е много общо. То не е нещо, което е предназначено да бъде използвано, примерно, в наказателното право. Такова е тясното определение на речта на омраза, като проповядване на омраза на основата на защитен признак. В България това е: подбуждане към дискриминация, враждебност и насилие на основата на раса, религия, сексуална ориентация и т.н. в тесния смисъл на думата. Тогава вече прилагаме и наказателното право.

В Международния пакт за граждански и политически права, се казва, че всяко проповядване на национална, расова или религиозна омраза, но само на основата на тия защитени признаци, което подбужда към дискриминация, враждебност и насилие, се забранява със закон. Възниква обаче въпросът съгл. кой закон в какви ситуации е приложим наказателноправният ред за борба с проповядването на този вид реч на омраза. На този въпрос се опитва да отговори Планът за действие от Рабат от 2013 г., който ни казва какво трябва да вземем предвид, когато тръгнем да прилагаме наказателното право към речта на омраза.

Наказателното право трябва да се прилага в краен случай на реч на омраза и Планът за действие от Рабат казва: трябва да вземем предвид контекста, в смисъл обхвата на тая реч, колко души са чули, колко души тя е засегнала и т.н., говорителя на тая реч, умисъла. Едно е ние да насъскваме умишлено към омраза, друго е примерно да сме някакъв издател, който разпространява книги, които представляват реч на омразата, но той не знае навярно какво пише в тези книги и ние не можем да кажем, че в такава ситуация има умисъл и трябва да се приложи наказателното право. Най-важното е съдържанието и формата, колко подбуждаща, колко подпалваща е тая реч, трябва да се вземе предвид, когато се прилага наказателното

право, и степента на речевото действие – обхват, публичност, размер на публиката.

Най-накрая, разбира се, е и вероятността за действие. Ако някой е казал там нещо на маса, без никаква вероятност някой да се подбуди и със слаба вероятност някой да се подбуди, там няма нужда да се приложи наказателното право, но ако някой е държал реч срещу някакви групи и после са тръгнали да им палят къщите и т.н., това вече е съвсем друга ситуация и тогава той носи отговорност в по-голяма степен, и там трябва да се приложи обезателно наказателното право.

Към българските разпоредби трябва да се добавят, разбира се, и разпоредбите на Закона за защита от дискриминацията чрез понятията тормоз и подбуждане. Този закон също се бори срещу речта на омраза.

Какви са основните проблеми при прилагане на закона по отношение на речта на омраза? Отново имаме липса на наказателноправна защита срещу определени форми на реч на омраза. Имам на основата на раса, етнос, религия, добавиха се и социална ориентация, но няма на основата на други признаци. Няма причина да няма на основата на увреждане например, едно доста разпространено подбуждане към омраза на основата на увреждане, особено спрямо някои хора, примерно, хората с психични разстройства как говорим за тях и как подбуждаме към тях всички знаем.

При правоприлагането срещу реч на омраза имаме редица проблеми. При речта на омраза, генерирана от политици, например, имаме един политик, който насъскваше в единия случай срещу роми, в другия случай - срещу евреи и съдът прие, че той е политик, има по-голямо право да говори и да се изразява, отколкото обикновените хора.

ГЕНОВЕВА ТИШЕВА: Ще поставя акценти, които са свързани с речта на омраза, престъпленията от омраза и дискриминацията, основани на пол, тежките форми на насилие, основани на пол.

Ще се опитам да представя практиката на Комитета на ООН за защита на жените от дискриминация, в който съм независим експерт и това, което ми прави впечатление вече пет години.

Да кажа първо, че Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, която може да не е много позната, е в сила за България от 1982 г., вече 42 години и е единственият инструмент, който е източник на универсални стандарти за правата на жените на равнопоставеност, на овластяване във всичките им роли. Тази конвенция изисква държавите, където има реална неравнопоставеност, да предприемат временни и специални мерки. Това е задължение да ги планират и прилагат, докато се постигне равенство.

Конвенцията е ратифицирана от почти всички държави от ООН - 189 държави-членки на ООН са я ратифицирали. Има процедура за комуникации при нарушение на правата на жените по Конвенцията и има процедура за разследвания.

Сега в момента се работи по много важна препоръка, свързана с това, което обсъждаме, с езика на омразата – тази обща препоръка 40 (досега са приети 40), която е за равнопоставено и включващо участие на жените във вземането на решения на всички нива – политическо и икономическо, - изключително подробна препоръка. В момента разработваме този документ, който ще се приеме тази година и искаме да стане известен и в България.

Множествената дискриминация спрямо жени също се защитава и държавите имат конкретни задължения.

Сега ще дам няколко примера, от които да видите какво препоръчваме на държавите и какви мерки след това някои от тях

предприемат. Примерно, 2020 г. на Молдова препоръчахме да се приеме закон за защита от реч на омраза и да се засили защитата на жените срещу омразата, включително с кампании за повишаване на чувствителността. Тук виждаме целия кръг от мерки, който трябва да се предприема, не само законово, не само по наказателен ред, а и също така мониторинг на използването на дискриминационните стереотипи и сексистки език в политиката - изключително важно, както и компенсация на пострадалите от такива прояви, нещо, за което знаем, че тук в България още не можем и да помислим.

Това, което е препоръчано за България в 2020 г. , е да се мониторира употребата на език на омраза и предразсъдъци към жените в политическото пространство и в медиите и да се насърчат медиите да приемат методи за саморегулация и също така да се регулират, така че да се предвидят санкции, да се установи отговорност по граждански, ако трябва, и по наказателен ред и при повторно стереотипизиране и сексистко поведение да има сериозни наказания. Има специална препоръка, приоритетна за създаване на сигурна среда на женските неправителствени организации и тяхната подкрепа.

За Италия през 2024 г. какво препоръча Комитетът? Да се приеме специална стратегия срещу стереотипите, както и прилагане на санкции от тяхната медийна агенция за използване на дискриминационен език по отношение на езика на омразата спрямо жените. Също им препоръчваме законодателство срещу тормоза и езика на омразата и сексизма срещу жените в политиката. Италия трябва да предприеме мерки срещу клеветите, стигматизацията и тормоза на жени, които са решили да извършат аборт, защото там има едно движение, едно връщане и едно движение – такива движения, които заклеймяват жените и се отнасят с омраза към тези жени.

Ще дам пример за Гватемала – през 2023 г. задължихме държавата да защитава LGBTI жените от насилие, основано на пола, да предприеме мерки срещу тяхната стигматизация и задължаване за предприемане на закони и политики за уважаване на техните права, съгласно Международното право.

Мисля, че няма нито една държава, която да е подмината без препоръки в тази област.

Искам да дам пример и за две дела по правонарушения срещу жени лесбийки. Едното е от 2020 г. ONEDP срещу Руската федерация. Става въпрос за хомофобска атака срещу две жени, които вечерта са се движили и са проявявали близост в метрото, и липса на ефективното ѝ разследване после от властта. Комитетът констатира непровеждане на навременно и ефективно разследване и невземане на необходимите мерки, отговарящи на спецификата, а именно, хомофобската проява и характер на това престъпление.

Ще спомена още едно дело, Калдера срещу Шри Ланка, и ще кажа, че в Шри Ланка, както може би знаете, все още по Наказателен кодекс са забранени интимните връзки между еднополови партньори. Още от британски Цейлон стои тази разпоредба. Жалбоподателката е стигматизирана, тормозена, дискриминирана през цялото време. Комитетът намери, че има насилие, основано на пола, дискриминация по отношение на жена лесбийка, неадресиране на стереотипи – проява, която трябва задължително държавата да адресира и да разкрива. Калдера, е много важно дело, защото е първата жена лесбийка, която се оплака на това ниво и фактически доста широк спектър от мерки ѝ се препоръчаха. Решението на комитета е от 2022 г. Комитетът на ООН препоръча да се декриминализират тези отношения в Шри Ланка.

В такава посока работят международните органи.

ВИКТОР ЛИЛОВ: Тук е и моята роля да покана за реакции партньорите, публичните власти, но може би преди това да си позволя да бъде малко по-провокативен. На предната ни среща на 29 май аз останах с впечатление, че като че ли не всички представители на нашия законодателен орган са наясно с това, какво всъщност представлява речта на омраза, и те малко объркаха речта на омраза с лични обиди, отправени към тях в лично качество. Това илюстрира един много голям проблем, който ние имаме като общество, липсата на дебат и липсата на разбиране за това, че речта на омраза, насочена към хора, които имат определени защитени признаци, всъщност представлява една огромна пречка пред обществото ни в негово развитие. Защото достъпът до права и достъпът до ресурси, които тези права по един или друг начин регулират, прави възможен прогресът ни изобщо като общество, дори директно рефлектира върху стандарта ни на живот.

Още една провокация бих искал да отправя, това е толерирането на речта на омраза, на дискриминационна реч от страна на политици или водещи представители на обществено мнение, влияещи силно върху общественото мнение. Това отново не се адресира по адекватен начин, включително не се адресира от органите, които трябва да прилагат законите в България и това е много притеснително.

Аз разбирам консервативния подход. Да, той има съществено оправдание, но тук имаме ясни законодателни рамки, които някак си трябва да бъдат изпълнени със съдържание, включително и действия от страна на публичните власти, а това не се случва. По много причини. Част от причините са, разбира се, и липсата на публичен дебат, свързан с това, ние какво общество искаме да бъдем – общество на едно мнозинство, което дискриминира малцинствата и счита това за приемливо, или искаме да сме общество, което гарантира правото на личен живот на всеки и правото на щастие, в крайна сметка. Хората имат право да се стремят да

бъдат щастливи, да се реализират и ние като общество трябва да се постареем да го гарантираме, включително и чрез мерките на правоприлагане.

ПЕНКА БОГДАНОВА (Върховна прокуратура): От името на Върховната прокуратура, на колегите, които присъстват тук, искам първо да изкажа благодарност за поканата да участваме в това събитие. От това, което чуваме досега, пък и от материалите, които дадохте и които прелистихме, ние наистина можем да ви поздравим за добре свършена работа.

Нека не звучи дежурно, но делата от разглежданата категория по принцип наистина са приоритет в работата на прокуратурата. Отразяваме в годишните доклади за дейността на прокуратурата и разследващите органи този вид престъпления с приоритет. От 2013 г. имаме указателни насоки към прокуратурите как да разпознават престъпленията от тази категория и смея да твърдя, че наистина този вид насоки повишават професионалната чувствителност на колегите прокурори в тази категория дела.

Действително в немалка степен законодателството създава предизвикателство в работата на прокурорите, включително когато ги нямаше тези знания. От миналата 2023 г., пък и по-назад във времето, се направиха съществени промени.

Само едно нещо ще допълня във връзка с този важен момент, че би било абсолютно коректно в общата част на Наказателния кодекс да бъде формулирана като отегчаващо отговорността обстоятелство предразсъдъчни подбуди. Мисля, че има съдебни актове, на което трябва да отдадем дължимото на съда, където въпреки че в признаците на състава на престъпления от този характер няма такъв квалифициращ признак, някои съдилища в страната в мотивите си отчитат като отегчаващо отговорността обстоятелство случаи, когато има такива. Факт е, че ние

нямаме такъв голям брой дела, който да позволи да се издаде една наистина стабилна практика. Има редица обективни фактори, които пречат една сериозна категория дела, включително и това, че невинаги се съобщава за такива извършени деяния.

В заключение, използвам този форум, за да уверя, че колегите прокурори първо реагират на всички подадени сигнали и за други престъпления, пък и от тази категория и второ, пак да кажа, че прокуратурата не разкрива тези престъпления, други са органите, които разкриват и има немалко случаи, които са с неизвестен извършител. Но ви ви уверявам, че колегите прокурори наистина работят с голям професионализъм по тази категория дела. И отново ще повторя, че при нас има повишена професионална чувствителност по тази тема.

РАДКА ИВАНОВА(Софийска градска прокуратура): Ще се опитам да Ви обясня защо не е възможно включването в общата част на Наказателния кодекс на тази разпоредба, която видях, че Ви е на сърце и ще Ви го обясня.

В света има две правни системи и всяка страна си избира към коя правна система да принадлежи. Примерно, в англосаксонските системи има държави, които в общата си част приемат разпоредби, които се отнасят за цялата специална част и има държави, които имат общ рецидив. Иначе казано, държавите доказват: всеки, който извърши втори, трети, четвърти, пети вид престъпление, независимо от какъв вид, се наказва като рецидивист. Нашата държава не е такава. Тя е избрала другия вид право, което при определени престъпления казва в общата част какво е рецидив, но след това казва: той се прилага за тези престъпления, за които законодателят е предвидил, че там ще се наказват много по-тежко, ако са извършени при рецидив. Иначе ако извършите престъплението, което няма рецидив, ако ще преди това двайсет пъти да сте осъждан, вие ще бъдете

рецидивист, но няма да бъдете осъден за престъпление, извършено при рецидив.

Така е и с общата част, която въвежда понятия. Тя въвежда понятия само там, където в специалната част законодателят е предвидил по-тежка или по-лека наказателна отговорност, свързана с определени обстоятелства. Това е нашият избор, изборът на френското право, изборът на немското право, което ние сме реципирали след Освобождението си през 19 век.

Такова е правото и на повечето социалистически страни. Вие не можете в една система, в която има правила, да привнасяте правила от друга система, защото те ви се струват по... , разбирате ли, няма кърпене: тук сега ще зашия аз едно парче, защото този плат е по-здрав и аз ще го сложа да запълня тази дупка. Във Вашето изложение например липсваха последните промени в чл. 162, 163, „Държавен вестник“ 67/2023 г. Там имате вече подбуждане, ръководена група, която извършва действия по такива подбуди, имате тълпа, която извършва престъпления, основана на такива признаци.

Абсолютно разбиране на нашето право, още от университета от първи курс, е че правната уредба се появява тогава, когато едно общество е готово да я приложи. Правото се реципира тогава, когато имате общество, което трябва да може да разпознае тези неща, за които законът му говори. И тук няма нищо лошо в това, ако вие нямате специален състав. Вие така искате за всяко престъпление, но майките ще кажат: аз искам за всяко престъпление, когато е извършено спрямо дете, друг ще каже: аз искам за всяко престъпление, което е извършено спрямо жена. И правото се превръща в нещо, което трябва да даде на всеки това, което иска. Правото е една стройна система. Там, където нямате предвиден специален състав, може да приложите по-обща норма, както има примери с хулиганските подбуди.

Освен това, доказването на такъв мотив дори и при престъпления, за които не е предвидена по-тежка наказателна отговорност за това, че е извършвано по хомофобски, расови, дискриминационни подбуди, е винаги отегчаващо отговорността обстоятелство. В нашето право тези неща се учат по време на обучението в университетите, през тълкувателните решения на Върховен съд, който може да обърне внимание съдилищата как да прилагат, на какво да обръщат внимание, а не през генерални, близки на сърцето на един или друг промени, които в нашето право са невъзможни.

Искам да обърна внимание върху това, че е световно разбиране на съдилищата по целия свят, че в областта на политиката стандартите са много по-ниски, защото политиката е една специфична човешка дейност, в която хората отиват като при отдушник, като на мач. Обществото трябва да има някъде отдушник.

И политиката е такова място. Че трябва да поставяме по-високи критерии към тези, които ни представляват, трябва, но ние трябва да го направим такова разбирането на всички съдилища, ние трябва да го направим през гласуване. Когато през гласуване сме избрали хора, които да говорят ксенофобски, хомофобски, обществото в един момент трябва да плати цена за това, за да си научи урока. Такова е разбирането на съдилищата, откакто свят светува. Тоест не бъркайте политиката, тя е част от обществения живот.

Съдът регулира само обществените отношения, които са с изключително висока степен на опасност, а не всички обществени отношения във всички сфери навсякъде, във всеки един момент.

Изключително важно за разбирането за наказателното право и процеса е съдията да бъде убеден и прокурорът да бъде убеден, че хомофобският, ксенофобският мотив се е отразил в съзнанието на дееца, а не просто е разпознаваем за обществото, но за дееца не е разпознаваем. В този смисъл много трудно се прави такова разграничение на престъпления,

които са свързани с обичайни практики на приложение в някаква общност. Когато имате човек, който примерно идва от страна, в която ислямското право му казва: жената е предмет, ние трябва да докажем пред съда като прокурори, че той съзнава, че е дошъл в една демократична страна, че тук вече правилата са други, че неговата жена вече получава друга защита от закона, а не предния ден е кацнал, на следващия ден я е заклал. Защото в неговото съзнание, този факт на отношение не е дискриминационно, то не се е отразило.

РАДОСЛАВ СТОЯНОВ: Съвсем бърза реакция за въпросната разпоредба в общата част. Все пак примерът с Испания е от континенталната правна система, не е от някаква друга. В Черна Гора също има подобна разпоредба в общата част. Ние имаме чл. 54, който се занимава с отегчаващите и смекчаващите вината обстоятелства. Аз не виждам пречка в него да се предвиди кои такива обстоятелства винаги са било то смекчаващи, било то отегчаващи.

Ето, например, имаме палеж по расистки и ксенофобски подбуди, но нямаме по подбуди и основания на сексуалната ориентация. Защо? Защото законодателят къде е спал, къде не се е договорил, както трябва с различните парламентарни групи. Въпросът е ние да имаме тази възможност.

КРАСИМИР КЪНЕВ: Въвеждането на такава разпоредба в общата част няма нищо общо с реципирането на правни принципи от системата на общото право в системата на континенталното право, нищо общо. Аз познавам почти всички подобни разпоредби, тях ги има във всички кодекси, с изключение на българския, включително в руския кодекс ги има. В германския също има такава разпоредба, във френския има такава разпоредба в общата част. Това не са разпоредби на системата на общото право, а са разпоредби на системата на континенталното право.

По комунистическо време имаше спор между българската наказателно-правна теория и съветската, тъй като още тогава в Наказателния кодекс на Руската федерация имаше такава обща разпоредба в общата част – какво трябва да се вземе предвид, като смекчаващо и като отегчаващо вината обстоятелство. В българската нямаше и това беше малко озадачаващо тогава за една система, която уж трябваше да бъде обща, но не беше. И така си и остана. Аз не знам откъде това дойде в българската наказателно-права доктрина. Трябва да проследим, но тя е уникална.

Никъде другаде по света, никъде, няма ситуация, при която да ви кажат: съдията или прокурорът е свободен да реши кое е отегчаващо, кое е смекчаващо вината обстоятелство. Винаги има някакво указание в общата част, което казва: тия ще ги взимаме като смекчаващи, а другите като отегчаващи. И те са указания главно в системата на континенталното право.

ВТОРИ ПАНЕЛ

Социални предпоставки за прояви на дискриминация и нетолерантност. Избягване (нежелание за общуване), сегрегация и речта на омраза – как тези три феномена са свързани? Резултати от изследвания в рамките на проекта РАВНИ- ЗАЕДНО (EQUAL TOGETHER)

БОЯН ЗАХАРИЕВ: Програмен директор съм в Институт „Отворено общество“, София и ръководител на нашия социологически изследователски екип.

На предходната среща представих социологически данни от наши изследвания за езика на омразата, като развих тезата като социолог и като изследовател (аз не съм юрист), че е много важно да се ползват

различни източници, ако искаме да разберем истинската картина на нещата и дадох пример с обичайните въпроси, които се задават.

Този път реших да взема едно от големите виктимизационни изследвания, тъй като предишния път имаше представител на Националния статистически институт, и чрез него да илюстрирам за какво се ползват тези изследвания. Те се ползват да се види, примерно, какъв е горе-долу обемът на някакъв вид насилие, да може да си представим каква е административната статистика за извършени за една година престъпления и това често се прави в много страни.

Предполагам, че и тук, да речем, колегите, които сериозно се занимават с такива неща, примерно, в Института на МВР или други изследователски звена в държавата, преглеждат такива виктимизационни проучвания. Това виктимизационно изследване ни казва, че през последните 12 месец от тези 5 500 жени 4,6% са преживели някаква форма на сериозно насилие от интимен партньор, за целия си живот 20%. Аз извадих тези, при които става дума за сексуално или физическо насилие, тъй като това виктимизационно проучване пита и за различни форми на психологичен тормоз. Същото се вижда, разбира се, и в нашите данни и във всички тези, които питат за най-различни неща, примерно, колко често сте чували език на омразата, аз дадох този пример. Там трябва да се отнасяме с много голямо внимание, когато ги интерпретираме, тъй като се вижда, че именно в страните в Европа, където има най-силна борба с езика на омразата и дискриминацията, хората по-често чуват език на омразата и по-често казват, че в обществото им има дискриминация.

Няма да ви показвам сега данните, но исках да направя основния акцент върху виктимизационното проучване, където се вижда, че в този вид статистика по-зле означава всъщност по-добре. Когато системата започва да работи, тя изведнъж започва да забелязва тези случаи и паралелно с това обществото, разбира се, започва да си променя

разбиранията, в смисъл, когато обществото си променя разбиранията, съдиите и полицаите също си променят разбиранията. Тъй като аз не съм юрист, може би подценявам правната материя, но за мен като социолог е много по-важно съдиите, прокурорите и полицаите по какъв начин си променят разбиранията, отколкото какво пише в Наказателния кодекс. Това много повече влияе на крайния изход от нещата. На това исках да ви обърна внимание.

ВЕНЕЛИН СТОЙЧЕВ: Аз бих искал да говоря за социалните предпоставки за това, което се случва като език на омразата, като ще започна с нещо, което мисля, че е много важно. Ние сме социолози. Аз работя в различни граждански организации и в последно време съм много силно ангажиран с ЛАРГО, една ромска неправителствена организация и когато започнахме този проект, искахме много да работим на терен и да видим каква е позицията на хората, които са на терен, защото едно е как изглежда от Народното събрание, едно е, когато виждаш документите, които са свързани с някаква работа, разбира се, друго е от международните институции, но много важно беше за нас е да видим реалностите през очите на участниците как те възприемат това, което се случва.

В рамките на проекта РАВНИ -ЗАЕДНО (EQUALTOGETHER) имахме много честни, много откровени разговори, включително имахме роми, които са представители на LGBTI общността и те споделиха потресаващи неща. Част от тях аз ги познавам от 15-20 години и бях силно изненадан от това, как те виждат това, което се е случило. Начинът, по който приказваме, до много голяма степен влияе и на начина, по който действваме след това. Затова днес аз искам да се фокусирам върху няколко неща.

Ще предложа на вниманието ви данни от нашите изследвания на терен, в региона на Кюстендил, и данни на ЕВРОСТАТ – за съжаление, няма много информация в българската статистика, данни, които са от

индексите за върховенство на правото, които показват изключително силна корелация между чувството за справедливост в едно общество и това което се случва като нива на престъпност. Включително има корелация между върховенството на правото, образователните постижения, здравеопазването, здравната система, достъпа до здраве и т.н.

Когато правихме нашите застъпнически кампании в ЛАРГО, правя аз интервютата и в болницата, където обикновено се получават сигнали – ще видите от нашия регионален доклад, който е достъпен онлайн: сигналите обикновено са футболни агитки, знаете, достъп до басейни, достъп до публични места и достъп до образование, най-тежките места за насилието, което се случва в училище. Но ние се бяхме фокусирали върху болниците. В болниците има сфери от жени, които казват: нас ромките ни бият в болницата. И интервюта с лекари, които казват: тя ромката ако не я боли, няма да си обича детето, затова един шамар не е кой знае какъв проблем. Ние се опитваме с медиаторство да покажем, че може да бъде и по друг начин. Говорим със сестрите, говорим с лекарите, говорим с персонала и отивам аз след две седмици да видя как вървят нещата. Питам жената, която беше най-активна: как вървят сега нещата? Тя казва: ние повече нямаме проблеми с дискриминацията в болницата. Аз продължавам да я разпитвам. Тя: мрън-мрън-мрън. Казвам ѝ: нали миналия път ти каза, че сестрата те бие, санитарката те бие, бие ли те? И тя казва: да, да, удря ми шамари. Казвам: значи има проблем, ти ми казваш, че няма проблем. Тя казва: Не, не, няма проблем, защото тя ми удря шамари, но аз след срещата с Вас разбрах, че мога да я скубя. Тя ми удря шамари, аз я скубя, нямаме повече проблеми и всичко е наред.

Разказвам ви го, защото нашата кампания, нашата инициатива е изобщо не беше да се опитваме това да го предвиждаме като нещо, което ще разреши проблемите .

Има данни, ще ги видите, наблягам тук на това, че тези случаи на омраза от социологическа гледна точка, са свързани в много голяма степен с действия, които са реактивни, които не са предварително намислени и е въпрос на опортюнизъм. Престъпления, инциденти от омраза не стават, когато това нещо е планирано. Обикновено те стават спонтанно.

Изследванията от САЩ, от Великобритания показват, че много често самите извършители нямат съзнание, че те изповядват такива ценности и в момента, в който са на ситуативно ниво в положение, в което има възможност за проява на такива инциденти, те реагират. И тук целият въпрос е как се борим като общество с тези неща, които са латентни. Робърт Мъртън, един известен американски социолог прави серия от изследвания и той казва: колкото повече ние напредваме в политиките си да се справяме с тези проблеми, толкова повече се повишават инцидентите от омраза. И неговите изследвания показват, че понеже идентичността на белите хора е конструирана така, че системата за несправедливост трябва да бъде възпроизвеждана непрекъснато. Когато се окаже, че жените не си стоят в къщи, че ромите могат да получат образование, че LGBTI хората нямат проблем с идентичността си и могат да бъдат граждански активни и т.н., това застрашава идентичността на доминиращите бели групи и всъщност е натиск за усиляване на престъпленията и на инцидентите от омраза.

Какво е решението? Има тук много неща, но върху едно нещо искам да обърна внимание на теорията на проф. Уилям Бенет за полярностите на демокрацията. С две думи, какво включва тази теория, защото много е релевантна на това, което си говорихме дотука.

Тази теория казва - в случая примерът е с Джъстис Дюпро - със справедливост, съдебна процедура. Според тази теория когато се опиташ да правиш публични политики и си изпреварил времето си, когато се опиташ да правиш публични политики отгоре, когато се опитваш да

правиш социално инженерство отгоре само с промени на законодателство, без да работиш с общностите, без да работиш с общественото мнение, когато предвиждаш, че имаш проблем за решаване и тръгнеш да решаваши този проблем с някакви мерки, тогава ти непрекъснато генерираш обществена резистентност, защото всъщност налагаш отгоре и защото ти не вземаш предвид мнението на всички останали участници.

Тази обществена резистентност, колкото повече се лашкаме от едната в другата посока, води дотам, че има вътрешна съпротива в институцията, обществена съпротива и ние вместо да успяваме да преодолеем проблемите, ние ги задълбочаваме.

Теорията за полярностите на демокрацията казва, че има проблеми, но има и полярности, които са взаимно обвързани. Справедливост и съдебна система или законодателство са част от тези полярности и ние не може само да кажем: гоним справедливост или да кажем: четем буквата на закона. Напротив, ако искаме да проверяваме тези неща, ние трябва през цялото време да знаем, че обществото и правилата вървят заедно и колкото повече съзнателно управляваме този процес, толкова по-големи са ни шансовете да се справяме с тези кризи, които са неотстраними.

Разказвам това, и ще дам думата и на професор Уйлям Бенет, който е днес тук с нас. Бил, заповядай. Аз се радвам, че професор Бенет имаше възможност тази година да започне европейската си обиколка от България. Той от 60 години е правозащитник. Има 30 години опит в законодателството на щата Ню Йорк. Той е първият политик, който издига за губернатор на щата Ню Йорк човек, който е открит гей. Той не печели тогава изборите, обаче Бил го номинира. Той е и първият, който започва да прави зелено законодателство.

УЙЛЯМ БЕНЕТ: Благодаря много, че съм тук. Извинявам се, че говоря само английски. Да кажа на български: здравейте. Аз искам да

благодаря и да поздравя всеки в тази зала, който е ангажиран с процеса за борбата за човешки права за всеки човек. Това е едно от най-големите предизвикателства пред нашия свят днес. И това е ключова част от превръщането на обещанията на демокрацията в реалност за всички хора.

ВИКТОР ЛИЛОВ: Да, определено се очертава една картина на необходимост от търсене на баланс между социален прогрес, открит дебат в обществото ни по отношение на човешките права, по отношение на достъпа до правосъдие, по отношение на чувствителността ни изобщо за това, кога правата са нарушени и кой трябва да реагира първо. И определено очаквам сериозна дилема, очаквам сериозен отпор или сериозна реакция на подкрепа за това, какво всъщност ние можем да предприемем като общност.

ЕМИЛ ДАНГОВ (Върховна прокуратура): Българското общество е сложно структурирано, има различни етноси, има различни икономически слоеве и затова е много трудно да се намери някакъв универсален подход и насока в работата да бъде преодоляно всяко едно отрицателно явление, включая и езика на омразата и явленията на дискриминация.

По отношение на законодателната рамка считам, че законите са добри, както и НК, така и Законът за защита от дискриминация, но според мен, усилията трябва да бъдат насочени не към усъвършенстване на наказанията, а към превенцията, към унищожаването на това явление в зародиш. Затова там трябва да отидем от първоначалната фаза, където се формира индивидът, а това е семейството. Именно оттам трябва да започнем превенцията – семейството, училището, след това вече другата среда, в която попадат хората, обществото. И според мен тук трябва да бъдат привлечени, виждам, че работите с различни професионални общности, включително и с нашата, мисля, че тук трябва да вземат и по-дейно участие педагози, тъй като именно там е проблемът, при ранния

съзряващ индивид. Там се формира недобра ценностна система, да не кажем, че и с подкрепата на интернет нещата вървят все по-зле, защото индивидът се затваря, намалява социалното общуване и т.н., даже се стига и до зависимост. Нашето общество да бъде възпитавано в една ценностна система, която не допуска дискриминация, която е основана на уважението на различното между хората и толерантността по всички признаци.

ВЕНЕЛИН СТОЙЧЕВ: За разлика от традиционните общества, където има една ценностна система, по дефиниция в модерните общества има многообразие от ценностни системи. Ето защо такива срещи са много важни.

Проблемите обаче, които ние срещаме, особено в сферата на гражданското образование, което е много важно, е, че нашите учебници, нашето училище няма послания към тези ученици, които не се преживяват като добрите деца. В теорията на полярностите на демокрацията има лоши играчи - bad players и знаете ли статистиката – ние като социолози я знаем – девет от десет ученици не се разпознават като тези, които са добрите, защото те имат опит с алкохола, имат опит с наркотици и образованието няма послание към тях.

Ние започнахме една инициатива със съдия Нели Куцкова, със съдия Калин Калпакчиев и ходим по училища, които са проблемни, особено в такива в ромски общности, в Радомир, където имаше много тежки проблеми с наркотици и с престъпления. И учителите бяха много предубедени. Те казаха: нашите ученици не стават за това, не може да им говорите сега за върховенство на правото, защото те са калпазани. Аз съм напълно убеден, че ние можем да отправяме послания и към тези ученици, които имат прояви, които не съответстват с нашата представа за благополучие. Ако отпишем тези ученици, тези ромски деца и тези български деца, които имат прояви от такъв тип, то ние обричаме обществото си на едно малцинство, което някак си се преживява като

управляващо, но не общува, за да работим заедно за намиране на някакви решения. Във Враца правихме няколко такива срещи, в София, в Радомир бяха изключително успешни.

Мисля, че говорим на един и същи език, поне в ценностно отношение. От социологическа гледна точка ние говорим за интеграция на обществото. Това означава уважение към другите култури, уважение към малцинствата, уважение към всички тези, които възприемаме като уязвими или възприемаме като различни, за да бъде този процес успешен. Ако ние настояваме: те, ромите трябва да се интегрират към нас, българите, те, LGBTI трябва да се интегрират към обществото, да правят каквото си искат, но да не го показват, не сме на правилната линия.

Второто нещо, пак в тази теория за полярностите на демокрацията, се подчертава балансът между права и задължения. Ние възприемаме, че човешките права са в противоречие с местната култура и като си в Кюстендил, в ромската хмахала: какви човешки права, аз тук имам право да шамаря жена си, защото е така. Ето, това също е нещото, което трябва да преодоляваме. Това, което аз казвам е, че идеята, че само отгоре като правим нормативни промени – щрак, и се променя реалността – това не работи.

В моята презентация има данни от Обединеното Кралство и Америка, които сочат, че в тези общества, след като е приет целия пакет, който е антидискриминационен, 20 пъти (не 2%, не 20%,) се увеличават случаите на прояви на омраза. Затова казвам: важно ни е образованието, важна е социалната програма, не може да разчитаме само на налагане отгоре, защото тогава генерираме съпротива.

БОЯН ЗАХАРИЕВ: Искан да поясня моята теза, в смисъл, аз смятам, че, разбира се, законите трябва да се променят и върху страните да има натиск и че този международен правен ред е много важен, но идеята

ми беше, че тези неща не работят, дори когато се приемат някакви закони, когато обществото не е готово.

Образованието. Според мен, дори и в демократичните страни, тъй като целият този ред е подложен на огромен натиск, трябва да се върнат тези обсъждания към фундаментални етични основания, които стоят в основата, а не да се заучават правни норми и да се заучават наизуст разни международни конвенции, както знам, че се преподава гражданско образование. Това не е добре, в смисъл, не върши работа, защото това е механично. Трябва да се обърнем към обсъждане на етичните и философските идеи, откъдето е тръгнало всичко, защото това е необходимо в училище, включително и по другите теми. Много повърхностно, в смисъл, идеята, че това е ред, който е можело да се налага, е направило така, че дълго време тези фундаментални неща дори в училище и в образователната система ги няма и това означава просто, че ги няма, в смисъл, има поколения хора, които са станали юристи, полицаи и т.н., които всъщност не са убедени в тези неща и това е голям проблем.

ВИКТОР ЛИЛОВ: Действително тук има една сериозна тема и ние неизбежно стигнахме до въпросите, свързани с образованието като генератор за позитивни промени в обществото. Това е тема, важна от гледна точка на превенцията, от гледна точка на чувствителността на обществото ни към дискриминационни прояви и от гледна точка на създаване на нова система. Аз ще ви илюстрирам само с един пример това нещо. Преди точно десет години бях член на една политическа коалиция, която пак щеше да извежда демокрацията на ново ниво и тогава поставих въпроса за ЛГБТИ равнопоставеността, достъпът до право. Казаха ми: Виктор, много рано е да поставяме този въпрос. А ние всъщност бяхме 40 години назад, сега сме 50 години назад.

Така че темата за чувствителността ни в обществото каква е, къде се намираме и как ние може да въздействаме върху чувствителността, върху дебата, върху развитие на този публичен дебат, е съществена.

ТРЕТИ ПАНЕЛ

Нови мишени на предразсъдъците, образователната десегрегация. Превенция на евикциите – необходими промени. Докладване на инциденти от омраза в платформата Equal.bg

РАДОСЛАВ СТОЯНОВ: Аз съм съпредседател на Българския Хелзинкски комитет. Съвсем набързо ще представя този сайт, който сме изготвили в рамките на проекта РАВНИ - ЗАЕДНО (EQUALTOGETHER)

Всяка година Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа събира информация от държавите-членки на тази организация за случаи на така наречените престъпления от омраза или престъпления с дискриминационен елемент, или подбудени от предразсъдъци, може да ги наричаме по много различни начини. Информация събира Организацията за сигурност и сътрудничество от две места. Едната е от властите в България. Тази информация идва чрез контактната им точка Комисията за защита от дискриминация, която на свой ред взима тази информация от прокуратурата и от Националния статистически институт. Организацията за сигурност и сътрудничество събира информация и от граждански организации, от неправителствени организации и по тази причина, за да може да структурираме това, което подаваме и тъй като ние знаем през годините, че много хора се обръщат към нас с информация за инциденти от омраза, така ги наричаме ние (след малко ще уточня защо), но не съобщават на властите, не се обръщат към полицията, не се обръщат към прокуратурата, ние решихме да създадем в рамките на проекта този сайт, чрез който да събираме такава информация.

Защо инциденти от омраза? Защото не може да очакваме хората сами да могат да преценят кога това, което се е случило, е престъпление, кога е административно нарушение или друг вид неправомерно деяние. По тази причина ние събираме информация за всякакви инциденти от омраза, от които ние ще селектираме и ще подаваме нужната информация към Организацията за сигурност и сътрудничество на годишна база.

Сайтът е доста простичък, той има едно въведение, където уточняваме, че подавайки информация, човекът не прави официално съобщение до властите, тоест да не очаква, че полицията ще му се обади да няколко часа, за да го спаси, така че ако има някаква спешна нужда, все пак посочваме телефона за спешна помощ. След като потребителят е разбрал тази информация, той е въведен към възможността за подаване на сигнал, където му се обяснява защо този сайт събира тази информация, защо това е полезно и че лични данни не се предоставят и обработват. След като се съгласи, има възможност вече да подаде информацията, като квалифицира най-напред какъв е видът на инцидента. Тук виждате, че сме създали един изключително богат каталог от възможни правонарушения – от опит за убийство, през заплахата за повреждане на имущество, изнудване, незаконно следене или подслушване, отвличане. Тоест, има много възможни избори, включително, разбира се, и опцията друго. Пак казвам, тук ще видите неща като отказ от предоставяне на медицинска услуга, които не са непременно престъпления, те могат да са друг вид правонарушения, но ние събираме цялата тази възможна информация.

След това човек може да посочи какви са подбудите, довели до инцидента, дали са на някой защитен признак, или на някаква друга основа, как е научил за този инцидент. Ние приемаме съобщения както от самите жертви, така и от свидетели или от хора, които просто от медиите са научили за нещо. За нас е полезен всеки източник на информация

дотождва, доколкото, ще видите, че ще ни позволи да изведем важна статистика на базата на подадените в платформата данни.

Къде се е случил инцидентът. Отново имаме много широк каталог от възможности – в дома, близо до дома, полицейско управление, в психиатрична болница дори, на работното място, в интернет, на някакво друго място, за което ние не сме могли да се сетим.

След това може да се уточни къде се е случил инцидентът. Може да се уточни по града, по точен адрес, а може да се уточни чрез тази карта. Тази карта наглед изглежда като обикновена Гугъл карта, но когато увеличим малко повече се вижда, че самата карта е разграфена на едни квадратчета. Те са всъщност площ три на три метра на цялата земя, така че човек с изключителна точност до три метра може да маркира и да каже къде точно му се е случил инцидентът.

В момента, в който маркира квадратче, получава, горе виждате, уникален код от три думи. Това са три думи, които се отнасят само за това квадратче и те позиционират съвсем точно на тази карта къде се е случило това, което се е случило и ни позволяват ние да разберем това.

По време инцидентът може от много общо да бъде определен по година, месец, време на деня – сутрин, следобед, вечер, през нощта. Имам, разбира се, и поле с изцяло свободен текст, където всякаква допълнителна информация може да се подаде, включително линкове, ако човекът, подаващ сигнала, е научил за инцидента онлайн - всичко, което той иска допълнително да разкаже като информация, може да се въведе. Това е вече свободно желание на човека да попълни такава информация.

Данните, които събираме, отново казвам, не са лични – пол, възраст и с какво се занимава в момента човекът - събираме само най-базисна информация. Не събираме имена, не събираме имейли за обратна връзка.

Този сайт е онлайн от една година и мисля, че за първи път по време на тези застъпнически срещи в рамките на проекта РАВНИ-ЗАЕДНО (EQUALTOGETHER) го показваме публично. Тук можете да видите една обобщена статистика за това, което сме въвели до момента.

Освен това, тъй като партньорите по проекта ЛГБТИ организация „Действие“ разработиха сайта, за момента данните са изкривени в посока на инциденти на ЛГБТИ хора, но се надяваме лека-полека информацията да се обогати и да придобие малко по-обективен вид. Засега виждате, най-много съобщения има за реч на омразата, за подбуждане на трето лице към дискриминация, заплаха за физическо посегателство и телесна повреда.

Подбудите, довели до инцидента - водещите, са етническа и расова принадлежност и сексуална ориентация за момента.

Това е една обобщена информация под формата на този вид статистика, но ние ще можем да добием една картина, чисто географски, например, в един град, къде има превес на такива инциденти. Така например в началото на тази година имаше няколко случая около бул. „Витоша“ в София, както и в бежанския център в Овча купел, където имаше тенденциозно нападение над бежанци или мигранти и ако тези данни бяха въведени - може и да са, в момента не мога да кажа, - всъщност ще се види, че в някакъв период от време чисто географски на дадено място има концентрация на такива инциденти на определен признак.

АНТОАНЕТА НЕНКОВА: Да подчертая: това е уникалният продукт, резултат от дейности по проекта РАВНИ-ЗАЕДНО (EQUALTOGETHER), с който не бих преувеличила, ако кажа че екипът на проекта е изключително горд. За първи път се случва в България. Досега тези сигнали, тези докладвания са били подавани епизодично и несистематизирано. Това е първият систематизиран опит да се събере информацията на едно място, като се даде възможност на всеки, не само на партньорските организации, да докладва за инцидент от предразсъдъци.

Идеята е този рефлекс – разпознаване и реакция на нетолерантността, да стане част от ежедневието ни. И вие, прокурорите, нашите партньори в днешната ни среща, също сте поканени да се включите и да докладвате за случаи с дискриминационен мотив.

САШО КОВАЧЕВ (ЛАРГО) Говорим за превенция на дискриминационните подбуди. Обръщам се към всички в тази зала, кажете ми един механизъм, който в България работи за превенция на прояви от предразсъдъци, за това, че е недопустимо да се говори с омраза за хората, които са с по-тъмен цвят на кожата, че трябва да имат равен достъп до обществени места. И дори организации, които вече защитават правата на такъв тип групи, се чувстват застрашени и отказват да говорят на висок глас. Страхът е в навсякъде. А превенцията и адекватната реакция ги няма. Лидерите си направиха партии с езика на омразата, забогатяха, получиха субсидии, унищожиха демократичния процес и ние не посмяхме да го изговорим. Може и след сто години, след пет поколения мнозинството да узрее и да каже: не го правете, дискриминация е, престъпление е, не е човешко. Но днес категоричен отпор на дискриминацията в България не съществува.

ВИКТОР ЛИЛОВ: Очевидно темата е много остро дискуссионна и наистина на много хора им е дотегнало вече от това, да очакват промени и всъщност това е тревожен сигнал. Но да дадем шанс на панелистите да довършат презентациите..

РАДОСЛАВ СТОЯНОВ: Има и един друг момент. В годишния доклад на БХК, от години има глава за ЛГБТИ хората. Аз съм член на ЛГБТИ общността и дългогодишен активист. Следя какво прави например Комисията за защита от дискриминация спрямо ЛГБТИ общността. Там може да се види, че на фона на стотици преписки по други признаци, тези на основата на сексуална ориентация са по две, три, седем за миналата година, цяло чудо, това е бум направо, от една страна. От друга страна, аз

много добре знам за това, колко ендемична е речта на омразата по отношение на нехетеросексуалните, транс и интерсекс хората в България. Само че, не може само да гледаме към институциите. Да, институцията далеч не е съвършена, но самите ни общности някак си не са особено проактивни в това, да действат, първо, навреме, второ, да сезират адекватно и въобще да сезират институциите.

Някак си трябва да се научим хем да насърчаваме подаването на сигнали, на съобщения за престъпления, за инциденти, за правонарушения, хем трябва да работим с институциите за това, те да поемат по-добре такива сигнали и да действат по-бързо върху тях. Не е отговорът само на едно място.

ВЕНЕЛИН СТОЙЧЕВ: Това, което казваме е, че сме направили промяна в закона, създали сме комисия, направили сме институция и очакваме тя да работи. Но само това никога няма да да е достатъчно. Противодействието трябва да бъде паралелно и трябва да бъде и в работа с общностите. Това се опитваме да кажем всички, че не може да ходиш само с единия крак, трябва да ходиш и с двата крака.

РУМЯН РУСИНОВ: По темата за образователната десегрегация е изговорено много в нашето общество. Радвам се, че тук сред нас има един експерт, който е написал две книги, много сериозен анализ по този въпрос, по въпроса за образователната десегрегация на ромското образование. Това е господин Красимир Кънев.

Накратко, откъде тръгна изобщо идеята за тази инициатива? Още 1998 г. организацията, в която аз работех, инициира една всеобхватна рамкова програма за интеграция на ромите в обществото, част от която беше идеята за образователна десегрегация. Тази програма беше приета април 1999 г. от българското правителство като част от стратегия, програма за развитие на ромската общност. Съответно нашите очаквания бяха хората, които инициираха рамковата програма - това бяха от една

страна, ромски организации, от друга страна, най-утвърдените учени по ромските въпроси, - нашите очаквания бяха, че правителството, след като е приело тази програма като своя, ще започне да я изпълнява, но това не се случи.

Някъде към 2000 г. започнахме един диалог с правителството, който трябваше да стартира този процес, но ние срещнахме една, бих казал, една неприемаша среда, в която основните разбирания се свеждаха до това, че ромите, казано грубо, са непригоден материал за качествено образование. Като причини се свеждаха ниските аспирации на ромските родители и ромските деца към образование. Някои по-изобретателни добавяха и фактора за така нареченото недостатъчно владение на български език от ромите.

Защо казвам „така наречено“? Аз знам, че това е почти утвърдено общо разбиране. Защото ние подходихме по-прагматично. Аз като работещ в Будапеща в „Отворено общество“ и тук колегите Стела Костова в Сливен, колегите от Кюстендил, Видин и много други, когато започна процесът по образователната сегрегация, ние започнахме много по-прагматично. Ние не третирахме ромската общност като цяло и децата им като непригодни за общинска работа и като изначално непригодни за българския език да говорят и като език на преподаване в училище. Напротив, процесът започна, третирайки ги като нормални, третирайки ги като хора, които са склонни да имат аспирации към образование, третирайки ги като хора които са склонни след една нормална мотивационна кампания, без това да означава репресии, спиране на социална подкрепа, да разберат какви са ползите, да направят информиран избор детето им да бъде записано в добро училище в града.

От образователното министерство, даже от самия министър срещнахме едно неразбиране, първо, по отношение на въпроса за сегрегацията. Тогавашният министър Димитър Димитров каза: „в България

няма сегрегация, има сегрегация само при негрите в САЩ, тук нямаме негри“. Втората пречка беше: „циганите не искат образование“. Те като не искат образование, как ние насила да ги накараме?

Ето от тези схващания ние тръгнахме през 2000 година. Лека-полека, когато започна процесът по места, първо във Видин, където беше, така да се каже, сътворен моделът за образователната десегрегация, тук имаме представители от Видин, от организация „Дром“ - те поставиха началото, основите, моделът беше създаден наистина там, направена бе и мотивационна кампания с родители, разпръскване на децата във всички мейнстрийм училища. И лека-полека процесът потръгна.

Първата година, 2000 г. във Видин, след това в Сливен, в Кюстендил, в 10-11 големи градове на България тръгна процесът, включително и там, където имаше известни проблеми. Аз не казвам, че не е имало проблеми с владенето на български език, нека да сме наясно. Ясно е, че някъде има недостатъчно владене, някъде има говорене с акцент или някакъв местен диалект, но това не означава, че те са непригодни. Говоренето на български език не е въпрос на някакъв особен талант. То е въпрос на общуване. Да, някои деца имаха по-беден речник, но това не е въпрос на етническа предопределеност, това е въпрос на прочетени книги, на общуване и така нататък.

Когато това общуване се случи дори в Пловдив, където беше малко по-предизвикателно, имаше турско говорещи деца, дори и там учителите сами казаха: ето, след края на първия срок вече нямахме никакви проблеми с езика, децата си го говорят нормално, всичко разбират.

А и да споделя, за 57 години не съм видял нито един ром, който да не говори български. Мисълта ми е, че това не е непреодолима пречка. Това се поставя като проблем, когато се търси извинение, а не решение.

Лека-полека процесът потръгна, но нашата идея не беше само да покажем работещи модели; нашата идея беше да инициираме диалог с

правителството, който да доведе до някакви институционални ангажименти от страна правителството, така че процесът да придобие степен на необратимост, тоест след като NGO спира да го прави, грубо казано, да продължи правителството да го прави.

Смея да кажа, че точно това се случи. Лека-полека правителството смени дискурса, започна да се обръща към процеса, призна, че има сегрегация в образованието. През 2002 г. имаше Наредба в Министерството на образованието за образователна десегрегация, 2004 г. имаше Стратегия на Министерството на образованието за образователна десегрегация, 2005 г. се създаде център за образователна интеграция за децата и учениците от етническите малцинства, който, ако не ме лъже паметта, функционира и до днес.

Така че, процесът по образователната десегрегация, който започна на NGO ниво през 2000 г., постигна своите цели и даже ги надхвърли, бих казал, защото такива институционални ангажименти бяха поети. Да не говорим, че имаше и след това ангажименти това да стане част от абсорбирането на еврофондове.

В Централна и Източна Европа едва ли има друг такъв процес на NGO ниво, който да е довел до такова високо ниво на ангажираност от страна на държавни институции, като Министерството на образованието, Министерски съвет.

Защо обаче нещата спряха дотук? Защо в крайна сметка когато се стигна до реализация на тези стратегии, които бяха приети, те не се случиха? Това са въпроси към българското правителство. Българското правителство имаше пред себе си възможно най-добрия модел, доказано работещ модел. На основата на успехите на NGO сектора правителството създаде своите стратегии и аз смея да кажа, че ако през 2000 г. правителството беше започнало този процес, след като видя, че той е възможен, след като видя, че циганите не са негоден материал за

образование, досега, до 2024 г. за двадесет и три години вероятно щяхме да имаме съвсем друго поколение, много по-добре образовано и щяхме да имаме друг профил на проблемите на ромската общност. Нашето разбиране е, че това не се направи, поради липса на политическа воля.

Така че, накратко, ето един добър пример как може да се промени средата и как след това, след като няма политическа воля, нещата могат да се обърнат. И те се обърнаха. В момента пак сме на нивото, на което бяхме през 2000 година, пак: „циганите не стават, не щат, нямат аспирации, нямат желание да ходят на училище, пак: не знаят български и т.н.“

Тук само в скоби ще кажа: деца отидоха в Германия, връщат се тук, говорят перфектен немски. Как можаха немски да научат, пък български да не знаят? Толкова ли е труден този български?

Така че, това е пример, който показва, че нещата са възможни, ако търсим решения, а не извинения.

ВИКТОР ЛИЛОВ: Имаме минути за дискусия в залата, за въпроси и мнения и позиции.

САШО КОВАЧЕВ: Първо, искам да подкрепя Румян Русинов, да го поздравя, защото това е човекът, който въведе процеса на образователната десегрегация в България.

Няколко важни неща, които трябва да се кажат. От 2000 г. до 2023 г. имаме поне 5000 завършили университет студенти от ромския етнос. Този процес помогна да имаме най-много студенти точно в последните две десетилетия, именно, за това, за което говори господин Русинов. Това е огромен ръст. Имаше и един малък фонд за стипендии, за приблизително между 1500 и 2000 лв., за да може да се подкрепят студентите и това също е важно да се каже.

Никога не сме имали повече образовани кадри в ромската общност, както през тези последни 25 години. Никога не е имало хиляди деца, които учат и да създават приятелства в смесени училища. Винаги сме

казвали, че най-доброто нещо е от най-ранна детска възраст да се случва това смесване и това приемане на другия.

За съжаление, има различна специфика на районите. Има и известна съпротива от политическите партии и политическите лидери по места и съпротивата върви 20 години. И още нещо трябва да кажа, това се случи със средства на фондация „Отворено общество“ в Будапеща, господин Русинов беше директор на фонда. И успяхме да постигнем резултати. Държавата, за съжаление, отказа да припознае процеса, да го институционализира и да го подкрепи истински с бюджет и това е важно да се каже.

Има страх в Министерството на образованието да се говори за десегрегация. Центърът за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства днес е с много малък бюджет и повече разчита на проекти, които са външни. Нямаме държавно делегирана дейност, която да бъде свързана с образователна интеграция. Примерно, за Кюстендил, където аз работя, живея, имаме квартал, който е с приблизително 10 000 ромско население на едно място.

Образователната десегрегация на нас ни помогна, макар че все още има голям образователен дефицит – образователната структура на самото население в този квартал. Вече има доста грамотни хора и нашата мисия на нашата организация, създадена през 2007 г. е точно това: да променяме социално-ролевия модел. Социален работник, полицаи, лекар, медицинска сестра от ромски произход – това е функциониращ модел, който искаме да бъде следван от поколенията. Това се случи в Кюстендил и благодарение точно на тази образователна интеграция.

В момента имаме няколко учители, които работят във учебни заведения, имаме медицински сестри, имаме социален работник в общината, началник-отдел, имаме разследващ полицаи в ОД на МВР – Кюстендил. Започнаха работа на конкурсно начало, без квоти. Искам да ви

кажа, че може да се случи и пътят трябва да се продължи. Това е една от основните политики, в която трябва да се инвестира и обществото трябва да узрее, за да помогне на повече деца да стигнат по-високо образование и по-добра реализация на обществото. Това е пътят на една България на всички.

Но сега в Кюстендил, пробелмът е демографията - не могат да се разкрият нито една нова производителна мощност, не може да се привлекат инвестиции, защото няма кой да работи. Ромите избягаха навън и това е реалност. Отидоха в Англия, в Германия, във Франция, Белгия – огромна част от децата говорят немски, говорят английски, имам удоволствието да имам приятели и да се радвам на децата им - постигнаха много, създадоха фирми, създадоха капитал и създават блага за други общества. Това можеше да се случи в България, ако бяха останали. Но за съжаление ромите все така сме заплаха за обществото.

Ромската интеграция не се случва, защото ни приемат като заплаха. Има невероятен скрит и неизползван потенциал в ромската общност – млади, образовани хора, деца, които тепърва ще растат и ще се образуват. Но няма политическа воля за това. Няма устойчива държавна политика.

ВИКТОР ЛИЛОВ: Като говорим за икономически измерения, в действителност в България в момента липсват 500 000 работника, които да заемат създадени работни места. Толкова са отишли в чужбина. Тези 500 000 работни места се изразяват в негенериран брутен вътрешен продукт в размер на 23 милиарда лева, което е огромен проблем за България по отношение на развитието на страната. Всъщност този потенциал е изгубен отчасти, и заради съществени причини, свързани с дискриминация. И това е реалност.

СТЕЛА КОСТОВА: Нямах намерение да взимам днес думата, но колегите предизвикаха един дебат, който е съществен не само за

застъпническата ни среща, а за България днес. В пресата чета: „ВМРО: маргинализираните цигански общности са освен социален, и проблем на националната сигурност.“ Абсолютно вярно. Но защо е проблем на националната сигурност? В 2000 г. проправихме един път, който беше наистина много важен за България, защото ромските деца тръгнаха да учат в шест-седем града на България, заедно с българските деца, а не в училищата в ромската махала. По този начин те създадоха една общност, в която наистина станаха приятели, започнаха да се опознават и наистина обучението на децата в начален и в прогимназиален етап беше едно удоволствие, не само за учителите, а и за цялата общественост в градовете, в които провеждахме тази програма.

Благодарение на „Отворено общество“ ние тръгнахме по този път - с автобуси, с подкрепата на хората от кварталите, с подкрепата на медиите, на родителите, на цялото общество. Изведохме най-маргинализираните деца от кварталите. Аз съм от Сливен и децата, с които работихме, бяха от „Надежда“. Буквално ги водехме от дупките и ги водехме на училище. И представете си, водехме ги във всички училища на Сливен. Сливен не е малък град, знаете, седми град по големина в страната, с около 100 000 жители и тези деца бяха във всички възможни училища. Сега тези деца, които станаха вече родители, са пример в целия квартал. Тоест, тези деца станаха добри работници, тези деца завършиха средно образование, някои отидоха да учат във ВУЗ и наистина са пример в квартала. По този начин се показва наистина, че проявата на толерантност премахва омразата. Ако наистина обществото се беше застъпило за този процес, в лицето на нашия политически елит, на нашето правителство, сега ние нямаше да говорим за това, че наистина имаме проблем с образованието на ромите и с дискриминацията им.

Защото друго е, когато едно обучение ти дава възможност да бъдеш приятел с дете от най-ниската социална прослойка, с бедното дете,

което идва от гетото, друго е, когато ти не познаваш тези хора и ги мразиш и те се превръщат в хора, които са извън рамката на обществото. Оттам-нататък тръгват и езикът на омраза и престъпленията от омраза, възпитанието, че циганката ще вземе детето и ще го заведе някъде, ще го открадне.

В България езикът на омраза е и в социалните медии. В момента социалните мрежи се четат и посещават много повече в сравнение с всички сайтове и телевизии и електронни медии.

РУМЯН РУСИНОВ: Аз ще си позволя само още една притеснителна тенденция да кажа. Наред със заварената от времето на комунистическия период сегрегация, която беше около 50% . Около 50% от циганчетата посещаваха нормални училища до 1989 г., другите 50%, които са ситуирани в големите махали, в големите окръжни градове, част от тях бяха в така наречените цигански училища.

Доста данни, включително и от Националния съвет по етнически въпроси, сочат че сегрегацията за последните два десетина години е нараснала над 70%, тоест имаме нововъзникваща сегрегация. И, за съжаление, това е притеснителна тенденция. Тя се случва точно заради политическия дискурс. Аз мога да ви кажа случаи тук в София, около така наречения Женски пазар, където не живее нито едно циганско семейство но където обаче изведнъж българите изтеглиха децата си и училището в района остана само ромско , защото просто ромите идваха да продават на пазара. И лека-полека българите се изтеглиха. Това училище, което не е в никаква циганска махала, стана сегрегирано. Такива случаи има и във Велико Търново, и къде ли не. Това е притеснителна тенденция и това е резултат от политическия дискурс.

През последните петнадесетина години дори имаше управляващи партии, които насърчаваха етническа омраза – говореха за т.нар. „циганизация“. Това е функция. Тази нововъзникваща сегрегация е

функция на целия контекст. Действително се отрови атмосферата, в резултат на този политически дискурс за последните 15 години, може би ще трябва още 50 години да се нормализира, ако започне нормално човешко, съвсем нерасистко, недискриминационно общуване между различните групи.

РАДОСЛАВ СТОЯНОВ: Аз искам да върна топката в полето на прокуратурата, понеже Стела Костова от организация РАКО засегна въпроса за социалните мрежи. Как стои въпросът за речта на омраза в социалните мрежи от гледна точка на прокуратурата? Аз съм попадал на някои дела от съдебната практика, свързани с престъпна реч на омраза онлайн, но там има специфични предизвикателства, свързани с доказването, свързани с установяването на извършителите. Има ли в прокуратурата някаква практика на обмяна на опит, на спешни случаи, които да се споделят сред прокуратурите в България, защото според мен това е много щекотлив въпрос.

ИЛИЯН ИЛИЕВ (Софийска районна прокуратура): В повечето случаи се издава индивидуален административен акт, който подлежи на обжалване пред административните съдилища. В прокуратурата разглеждаме наличието на сигнали, когато има данни за престъпление от общ характер. Трябва да правим нужното разграничение.

РАДОСЛАВ СТОЯНОВ: Да, затова казах престъпна реч на омраза, но има, виждал съм в съдебната практика такива случаи по наказателни дела, успешно доведени, те са един, може би два.

ИЛИЯН ИЛИЕВ (Софийска районна прокуратура):

Проблемът с доказването на авторството на деянието при дела, свързани с използване на интернет, е изключително голям, доколкото, на първо място, това предполага изискване на трафични данни. Според Наказателнопроцесуалния кодекс изискване за трафични данни – чл. 159

от НПК визирам – се разрешава единствено за престъпленията, за които се предвижда наказание лишаване от свобода над пет години. Тоест тежки, умишлени престъпления. В същото време при едно престъпление, съгласно чл. 9 от Наказателния кодекс, ал. 1, е конкретно деяние, което се характеризира с време, място и начин на извършване, тоест подлежи на доказване кое физическо лице стои зад конкретния профил и кое физическо лице отправя определените реплики на омраза.

Тук обаче трябва да отбележим и практиката на Европейския съд за правата на човека, който казва че гражданите имат право свободно да изразяват своите мисли по определени казуси, включително и свързаните. В България има накърняване на целостта на паметници и т.н., което също се счита, за допустимо според Европейската конвенция за защита на правата на човека.

Аз обаче искам да задам и въпрос, ако е възможно. Понеже сега аз се запознавам с добрите практики, които са действали в продължение на три-четири години, преди двадесет години по даване на възможност български граждани от ромски произход да получат съответното образование. Интерес за мен представлява обаче защо, след като част от тези лица са получили такова образование, това не е спомогнало да бъде, образно казано, запалена другата част от обществото - хората, които са в квартала, които им се възхищават, които виждат положителната полза от това образование, от създадените контакти с други членове на обществото и т.н. Защо процесът се спира и необходимо ли е този процес в продължение на двадесет и повече години примерно да бъде подтикван дори и финансово от страна на държавата или неправителствени организации?

Доколкото се говори за чуждия опит в Германия, Франция, Италия, Англия и т.н. как децата бързо овладяват езика, как се социализират, как лицата от съответния етнос получават възможност да

имат търговски дружества, да развиват стопанска дейност, има ли проучване за чуждия модел как това нещо се случва? Тези лица подпомагат ли се допълнително, те получават ли повече стимули, отколкото обикновеният немски гражданин, който не е от етнически произход?

РАДОСЛАВ СТОЯНОВ: Преди да се върнем към сегрегацията обаче, понеже за нашата подготвяна Бяла книга е много ценно това, което казахте, моля, нека довършим : не говорим в случая за обида – имаме закана, имаме проповядване и подбуждане по чл. 162, ал. 1, има реч на омраза, която е престъпна, няма съмнение. Европейският съд казва, че чл. 10 от конвенцията освен § 1, има и § 2, който предвижда изключение. Речта на омразата попада там. Това, което казвате за НПК, е изключително ценно, тоест при една реч на омразата, която обаче не е наказуема с пет или повече години, всъщност имаме преграда в самия процесуален закон пред това, ние да добием необходимите данни и да идентифицираме извършителя. Нали така правилно разбрах?

Имаме ли идеи в тази посока какво следва да се направи, възможно ли е да се намери някакво изключение, възможно ли е по друг начин да се действа?

Аз ще ви кажа от мой личен опит с Комисията за защита от дискриминация, която е административен орган и която не може да добива трафични данни от Фейсбук в Ирландия или в Съединените щати. Всъщност ставаше въпрос за Фейсбук група в конкретна преписка на Комисията, в която във връзка с предстояща изложба на ЛГБТИ общността двама души си приказваха, в тази публична иначе Фейсбук група, как те трябва да се съберат, да организират хора и да попречат на случването на това мирно събиране.

Правото на мирно събиране е друго основно човешко право и по Конституция, и по Европейската конвенция. Двамата от Фейсбук групата нямаха преки закани нито към мен, нито към организаторите на изложбата,

но публично си обсъждаха как трябва да се организират, за да саботират и с насилие, ако е необходимо, случването на това мероприятие. И единият човек си беше посочил сам той по своя воля трите имена и селото, в което живее в своя Фейсбук профил, а другият човек беше от Пловдив, само с две имена, но пък много характерни, тоест не може да очакваме, че ще има сто души с тези имена. Аз подадох сигнал в КЗД, която каза, че питала ГДБОП как да установи тези лица и ГДБОП й казали: „Само при престъпление, което е наказуемо, както вие казвате, с наказание лишаване от свобода от пет или повече години, в случая не може да ви кажем кои са тия хора“.

Една разходка си направихме до Административен съд София-град с Комисията - тя има правомощия и към други органи да се обърне, има и други начини за установяване на самоличността на тия лица, може да се попита кмета на това село, посочено в единия Фейсбук профил: има ли наистина такъв човек с тия имена там. Може да се попита кмета на Пловдив.

Затова питам Вас дали има някакви добри практики, защото в крайна сметка Комисията кандиса след няколко години, наистина установи, че такива лица действително съществуват, конституира ги действително. Едното от тях действително не отрече, че то е направило тези изявления и в крайна сметка му беше наложена административна мярка, не беше дори глобено, което за мен е окей. Въпросът беше, че някакъв вид институционална реакция имаше.

Има ли в прокуратурата такива добри примери? Има ли обмен на опит?

ИЛИЯН ИЛИЕВ: Прокуратурата работи по НПК. В чл. 304 от НПК се казва, че присъдата не може да почива на предположение. Тук няма значение дали се касае за престъпление от частен характер или от общ характер, защото, съгласете се, ако аз взема Вашата снимка и напиша

Вашите имена в някакъв профил във Фейсбук, създам Ваш фалшив профил и започна да отправям определени реплики, без значение към кои общности, това не означава априори, че Вие сте виновен.

Авторството на деянието трябва да бъде доказано по безспорен начин; в противен случай, без значение е дали се касае за престъпление от общ характер, или от частен характер, тоест дали тежестта е върху прокуратурата или върху Вас, чувствайки се обиден, ще следва единствено и само оправдателна присъда.

Целта да се борим с престъпленията с дискриминационен мотив, по-скоро считам, че не е свързана с наказателната репресия, а с информиране на обществото и включване на обществото в определени ангажираности, за да се социализират и двете групи, защото проблемът не е само в ромската общност или ЛГБТИ общността, че не са социализирани, а може би и другите граждани трябва да се социализират към тях.

РАДОСЛАВ СТОЯНОВ: Значи ли това, което сега казахте, че докато нямаме свидетел или видеозапис на това, че конкретно лице натиска бутоните на една клавиатура, престъпление, извършено чрез компютърни системи, не може да се докаже неговото авторство?

ИЛИЯН ИЛИЕВ: Ако докажем, че съответното лице ползва конкретния IP адрес, че то живее само в дома си, или се направят определени действия по разследване, чрез които да се събират доказателства, свързани с изземване на компютърни конфигурации, негови мобилни устройства, чрез които се публикуват и се докаже, че именно от този телефон, именно от акаунта, който се асоциира с този телефон или с този лаптоп са отправени тези реплики, би могло това нещо да се случи.

По отношение на размислите какво би могло да се направи, за да се използва целият ресурс на НПК, в това число и чл. 159а от НПК, тоест възможност за изискване на трафични данни, ще кажа, че законодателството в частта на Наказателния кодекс е изключително

сложно и не може да се пипат определени норми, поради определени стечения на обстоятелства в обществото в даден момент от историята. Ще го обясня по следния начин.

Поради определен завишен интерес на лицата, които притежават авторски права, в чл. 172б от Наказателния кодекс, мисля, ал. 2, която касае използване на търговска марка без разрешение, бяха извършени промени, така че да може да се използват специални разузнавателни средства за установяване, примерно, на IP адреси, от които се публикуват обяви за продажба на стоки и т.н. Оказа се в даден момент, че това престъпление е по-тежко наказуемо, отколкото непредпазливото убийство. Нали не считаме, че единствено определяйки наказанията, трябва да се ръководим от това, дали може да се използват примерно всички ресурси на НПК, включително и СРС примерно, без да отчитаме всъщност в каква степен и какъв обществен интерес се засяга. Защото всъщност това е важното в обществото и това е важното при определяне на това каква санкция следва да има във всяка една норма от Наказателния кодекс, а не просто дали ние искаме дадено престъпление, което ни засяга или считаме, че ни засяга, да се наказва по-тежко.

КРАСИМИР КЪНЕВ: По повод на възможността да се изискват трафични данни българското законодателство има този сериозен проблем, че границата, отвъд която те могат да се искат, а именно за тежко престъпление, е много висока.

Понятието за тежко престъпление в различните европейски държави е различно. В България е пет години, страшно много. В повечето страни е една година затвор. Ако съответната разпоредба на Наказателния кодекс се промени в този пункт, мисля, че в България, тъй като за нас това е било много сериозен проблем, много пъти тая невъзможност да се изискат трафични данни поради това, че тези престъпления не са чак толкова тежки, бариерите ще паднат.

Освен обаче тежестта на престъплението има и друг проблем и той в момента е висящ пред Европейския съд по правата на човека по едно дело срещу България. Има дело, по което е установен извършителят. Установено е кой е той. Той си е признал, че той е разпространил, става дума за заплахи за престъпление, доста сериозна реч на омраза. Но прокуратурата решава, че това не е чак толкова сериозно нещо, че да търсим наказателноправна защита, а Европейският съд е приел да разглежда това дело. Ние очакваме скоро решение. След няколко месеца ще се получи това решение и ние ще видим тук стандарта за правоприлагане в България дали ще съответства на европейския в този пункт.

ВИКТОР ЛИЛОВ: Ще си позволя да закрия дискусиата с едно съвсем кратко обобщение. Процесуалните въпроси, които възникват, са свързани с концепцията за това какво е тежко престъпление и какво не е и доколко е тежко и как се отразява на обществото като цяло.

За мен е много по-съществен и много по-глобален контекстът изобщо за това, как ние се възприемаме като общество, дали имаме усещане за общност, дали всички са приобщени в тази общност. И тогава ако погледнем нещата от тази гледна точка, може би ще успеем да подредим приоритетите и оценките си за това, кое е важно, кое е належащо да бъде променено и кое не. И тук като че ли ще изчезне и въпросът за това, дали първо да започнем с промени в НПК, или в някакви други закони, които да определят някаква тежест, или като общество да си дадем сметка кое за нас е важно от нашите собствени приоритети, но това ще стане видимо тогава, когато си дадем отговор на въпроса дали ние сме общност и как се възприемаме като общност.

Накрая ще завърша с един пример от Сливен. Когато работех с духов оркестър „Карандила“, направихме един неформален проект в квартал „Надежда“. Той беше създаван на едно неформално музикално

училище, което започна да функционира в сградата на читалището. Въпреки еднократното финансиране от „Отворено общество“, това неформално училище доста дълго време продължи да работи в читалището. Защо? Защото за децата, които ходеха там и се учеха да свирят, музикантите от „Карандила“ бяха пример на успешна група, която се е реализирала извън България, която им служеше като модел и те самите си купуваха нотни тетрадки и инструменти и ходеха да се учат да свирят при тях. Към момента на мястото на това читалище има казино. С това завършвам.Благодаря ви за участието.

Изготвила: Юлия Димитрова